

Присъствието на Германия в Русе:

Снимка: Асторът

Ученическо проучване проследи немското присъствие от първия пруски консул Мориц Калиш до Карл Маркс и Фридрих Енгелс

20 личности, 13 фирми, 2 улици, 6 блока, 2 ресторанта, 10 кораба, магазин и сдружение. Плюс Дойче шуле

Нели ПИГУЛЕВА

Какво е присъствието на Германия в Русе? Краткият отговор на този голям въпрос дадоха преди няколко дни 15 гимназисти от Средното училище с преподаване на немски език "Фридрих Шилер", които направиха лаконична, но заедно с това даваща повод за размисъл презентация. Представянето на изследването на учениците от 9 и 12 клас на Дойче шуле, възложено от техния преподавател по история Николай Чаков, бе едно от събитията в първия ден от честванията на 135-ата годишнина на Немското училище. То впечатли и посланика на Германия в София Херберт Салбер, който е патрон на юбилейните тържества.

Изследователската дейност на учениците е продължила няколко месеца, през които момичетата и момчетата са проучили голямо количество исторически факти, архивни документи, издирили са снимки и сами са направили фотографии на места и сгради.

В обобщен вид и чисто схематично фактите изглеждат така: присъствието на Германия в Русе от края на 19 век досега се изразява в 20 имена на личности, 13 фирми, 2 улици, 6 жилищни блока, 2 ресторанта, 10 кораба, 1 магазин и 1 неправителствена организация. Разбира се, и едно училище - СУПНЕ "Фридрих Шилер", което е и "виновникът" за въпросното ученическо проучване.

Едно от първите доказателства за солидно немско присъствие в Русе

е Пруското консулство. То е отворило врати през 1853 година, а първият консул е бил Мориц Калиш, лекар по професия. Именно със съпругата на консул Калиш е свързана и една от красивите романтични градски легенди, която екскурзоводите с удоволствие разказват на туристите. За това как тогавашният валия Мидхат паша се влюбил в красивата съпруга на Калиш - Катерина, и решил да ѝ подари прекрасната къща, която построил за нея. За да не бие

на очи подаръкът, било устроено състезание - стрелба по гълъби, за дамите от висшето общество, а красивата къща била обявена като награда за победителката. Всички участнички получили пушки, заредени с халосни патрони, единствено избраницата на Мидхат имала истински. За сигурно наблизо бил скрит и един добър стрелец, който да се намеси, ако дамата не уцели. Но, естествено,

Катерина уцелила и спечелила къщата

Какво и дали се е случило след това - историята премълчава. Знае се единствено, че когато след Освобождението заможният търговец Камбуров решил да се засели в Русе и да купи въпросната къща, се наложило да отиде до Виена, за да сключи сделката със собственичката Катерина Калиш.

Пруското консулство, което по-късно става немско, съществува до 1918 г., когато Германия е победена в Първата световна война. След това е възстановено през 1926 година, консул става Карл Бургес. През 1944 година, когато в България влизат войските на съветската армия и малко преди края на Втората световна война, германското консулство е закрито окончателно.

Другата знакова точка на немско присъствие в града е Немското училище. То е създадено през септември 1883 година от учителка Анна Винтер. Отворено е най-вече заради немските деца, които живеят с родителите си в града. В началото

децата са били 50 и занеманията се водили в сграда на улица "Калоян"

където училището се е намирало до 1897 г. С времето то започва да се разраства. Започват да се провеждат курсове по счетоводство и търговска кореспонденция, а през 1985 г. директор става пастор Теодор Вангеман, който е и инициатор за построяването на емблематичната сграда за Немското училище на улица "Борисова". Проектът на 4-етажния паметник на културата

е дело на архитекта Удо Рибай и инж.Тодор Тонев, а архитектурният стил е еклектичен, комбиниращ елементи от неокласицизма и неоготиката. Открито е на 5 октомври 1905 г., а през 1909 г. се преобразува в бизнес гимназия. В края на Първата световна война, на 28 септември 1918 г., сградата е конфискувана от френските войски като собственост на победената Германия. Въпреки че зданието е с щети от румънски артилерийски огън, то е реконструирано и е използвано за френска мъжка гимназия, по-късно за държавен университет по технологиите и накрая за музикална гимназия. Една от най-интересните зали е молитвената, използвана по-късно като концертна зала от отличната акустика в нея.

Немското училище три пъти е било закривано и се е възраждало отново

припомни историята Николай Чаков. Първият път това става по финансови причини през 1910 година, но само година по-късно то отваря врати благодарение на своя нов директор д-р Карл Виргенц. Второто затваряне е през 1918 г., а през септември 1926 г. Дойче шуле отново посреща ученици - този път в нова сграда, построена само за три месеца на площ, специално закупена за тази цел. Двигателят на всички тези действия е отново Карл Виргенц. През 1941 г. д-р Виргенц умира, а три години по-късно Дойче шуле е закрито, отново по политически причини. За да бъде възстановено за трети път - вече през 1992 г., благодарение на усилията на директора Стойко Димитров, който става първият директор на "четвъртото" русенско Немско училище.

Специално място в проучването на гимназистите заемат имената на бележити личности с немски произход, които по един или друг начин са свързани с Русе. Според публикация във вестник "Славянин" в Русе през 1881 г. в Русе живеят 37 германци, през 1938 г. те са 199, а през 1942

г. техният брой вече е 229. Освен изброените дотук видни общественици, дипломати и религиозни дейци, добре известно на русенци е името на **Евгени Паул Мюлхаупт - създателя на машинната фабрика и железаролеярната**

Това са и едни от основополагащите за русенската индустрия фабрики, които се разрастват, а в периода на социализма се превръщат в един от солидните машиностроителни заводи в страната, наречени на името на комунистическия лидер Георги Димитров. И днес, въпреки многобройните перипетии и политически урагани, на същото място продължава да се намира и да работи // фирма, която в известна степен би могла да се смята за наследник на фабрика "Мюлхаупт".

Архивите припомнят и много други имена на германци, които са вдигали на крака русенската промишленост. Сред тях са индустриалецът и собственик на фабриката за железни ролета Вилхелм Беман, немският пивовар Йохан Хаберман, който през 1882 г. основава фабриката за бира в Русе, представителят на фирмата за шевни машини "Сингер" в Русе Йосиф-Едуард Кляя - роден във Франкфурт на Майн, но преселил се в Русе, където завършва Мъжката гимназия, а по-късно специализира търговия и финанси във Виена. В Русе той освен всичко останало преподава немски език. Неговият брат Карл Кляя е собственик на евангелската печатница "Победа".

Друга бележита личност, свързана с Русе, е Карл Бец - той е един от първите чужденци, които идват в България по специалната покана на княз Александър фон Батенберг през 1882 г.

Карл Бец работи като градинар в двореца, а след това е назначен в Земеделското училище в Образцов чифлик

в Русе, където остава от 1893 до 1908 г. до пенсионирането си като преподавател

по пчеларство и помология /овощарство/. Карл Бец е основоположник на модерното българско овощарство и пчеларство.

Сред другите известни германци са индустриалецът Франц Брокс, който отваря фабрика за железни изделия, и неговият брат Хелмут Брокс, един от създателите на туристическото дружество в града. Редом с тях се нареждат имената на берлинския индустриалец Фердинанд Шайн, основател и главен акционер на дружеството за желязна и телена индустрия "ЖИТИ", Виктор Мюлер, собственик на предприятието за музикални инструменти "Ориент", аптекарят Фридрих Ябоди, търговецът Хуго Шубер, механикът Вилхелм Брюкнер и много други. Учениците от Дойче шуле не са пропуснали дори и Ами Буе - френския географ от немски произход, роден в Хамбург, който пътува по Балканския полуостров и описва и Русе в своята книга "La Turquie d'Europe", издадена в Париж през 1840 година.

Учениците изброяват и **корабите, поръчани за русенското корабоплаване в регенбургската работилница "Кристоф Рудхоф"**

Първи са четирите моторни кораба "Русе", "Видин", "Лом" и "Свищов", най-модерни за времето си от първата половина на 20 век. През същата година във Валзум на Рейн е построен фериботът "София", който изпълнява редовни рейсове между Русе и Гюргево до 50-те години на миналия век.

Изследването на гимназистите фиксира и шест жилищни блока, които носят немски имена. Два от тях продължават да се наричат така: "Потсдам" и "Елба", а другите четири, които са наречени на германския философ Фридрих Енгелс, по чийто трудове заедно с неговия съратник и приятел Карл Маркс дузина държави направиха социализма, продължил десетилетия, днес просто имат номера по улица "Чипровци" /впрочем, допреди десети-

на години също носеща името "Фридрих Енгелс". В интерес на истината, блоковете са повече - защото името "Потсдам" носят две жилищни сгради, номерирани с 1 и 2, а има и блок "Лайпциг".

От четирите улици в града със същите имена - "Потсдам", "Елба", "Карл Маркс" /сега бул. "Тутракан"/ и "Фридрих Енгелс", в момента съществува само една - наречена на града, с който Русе беше побратим преди 30 години. **Но улица "Александровска" също носи немския корен**

- свързана е с първия български княз от Третата българска държава Александър Батенберг. На когото е наречен и площад, който учениците също отбелязват прилежно в презентациите си.

Един немски търговски център отбелязват учениците в проучването си. Но пропускат магазин за немски стоки "Берлин" на "Борисова". И посочват и два ресторанта в немски имена: "Потсдам" в центъра на града и Баварската зала в някогашния комплекс "Левента", където бяха обособени зали, обзаведени в духа на дунавските държави. Гимназистите отбелязват също магазините от немските вериги "Метро", "Кауфланд" и "Била", както и няколко немски производствени фирми, съществуващи днес, и Дружеството за българо-германско приятелство.

Обобщавайки картината на германското присъствие в Русе, изразено в название и в архивни данни за известни личности и събития, накрая гимназистите отбелязаха и един сравнително малко известен факт. Те припомниха историята на международния фестивал "Маргенски музикални дни", който днес е известен като един от значимите български музикални форуми, обединяващи композитори и изпълнители от целия свят. А тя, историята, тръгва отново от ...германската връзка! Първото издание на фестивала през 1961 година всъщност е ...музикален празник на България и Германия!